

EDITURA PARALELA 45

GHIDUL profesorului

Editor: Călin Vlasie

Redactor: Mugur Butuza
Tehnoredactare & prepress: Luminița Badea
Coperta colecției: Ionuț Broșțianu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Management curricular / Mușata Bocoș, Vasile Chiș. –

Pitești : Paralela 45, 2013-

2 vol.

ISBN 978-973-47-1628-9

Vol. 1. : Repere teoretice și aplicative. - 2013. - Bibliogr. –

ISBN 978-973-47-1629-6

I. Bocoș, Mușata

II. Chiș, Vasile

65.012.4:371.214

Copyright © Editura Paralela 45, 2013

Prezenta lucrare folosește denumiri ce constituie mărci înregistrate,
iar conținutul este protejat de legislația privind dreptul de proprietate intelectuală.

MUŞATA BOCOŞ

VASILE CHIŞ

MANAGEMENT CURRICULAR

VOLUMUL I

Repere teoretice și aplicative

Capitolul I

Teoria curriculumului – statut epistemologic și preocupări

I.1. CURRICULUM ÎN REȚELE CONCEPTUALE ȘI ÎN APLICAȚII

I.1.1. Curriculumul – concept evolutiv și integrator

După unele referințe bibliografice, curriculumul ar fi un termen utilizat de multă vreme, încă din secolul al XVI-lea (Universitatea din Leiden, 1582) și secolul al XVII-lea (Universitatea din Glasgow, 1633). Totuși, între primele publicații pe tema curriculumului sunt menționate lucrări care au apărut mult mai târziu, cum este de exemplu cartea lui John Franklin Bobbitt (1918) *The Curriculum*.

Conceptul *curriculum* reprezintă o clasă, o categorie de componente educaționale foarte variate și structurate după numeroase criterii. În viziunea noastră, curriculumul este o rețea conceptuală foarte vastă, iar în sprijinul acestei abordări menționăm preocuparea sistematică pentru cartografierea curriculumului, *curriculum mapping*, așa cum sunt prezentate numeroase exemple de cartografiere pe site-ul www.curriculummapping101.com.

Harta conceptelor constă în elaborarea unor reprezentări grafice pentru organizarea cunoștințelor în diverse structuri (J.D. Novak, D.B. Gowin, 1984). Structurile conceptuale sunt desfășurate în rețele multidimensionale, relevând semnificațiile și relațiile din interiorul lor.

Asistăm în prezent la acumularea unui evantai larg de termeni așezați în *categoria curriculum* ori în proximitatea acesteia. Sunt publicate lucrări și opinii numeroase și cu diferite focalizări asupra a ceea ce este curriculumul, proiectarea și aplicațiile sale în educația mileniului trei. Fără organizări semantice și operaționale pertinente ale curriculumului, apare inevitabil riscul unor aplicații derizorii sau, dimpotrivă, prea complicate. Apoi, datorită rolului său de *organizator principal al componentelor educației* contemporane, erori sau abordări parțiale în sfera curriculumului ar conduce la disfuncții și în alte segmente ale educației.

Mesajul decantat din cercetările contemporane asupra curriculumului este direct și simplu: cerința de a raporta mereu curriculumul la *spațiul numit școală*. Sunt de luat în dezbateră patru factori-cheie în organizarea optimă a curriculumului:

- Orarul, timpul școlar de lucru, pe termen scurt și pe termen lung.
- Modul, modalitățile de organizare a activităților individuale și de grup.

Capitolul II

Managementul curriculumului – provocări în pedagogia contemporană

II.1. PARADIGMA MODERNĂ A MANAGEMENTULUI EDUCAȚIONAL

Din punct de vedere etimologic, conceptul de „management” derivă din latină, de la sintagma „manum agere” („a conduce cu mâna”); o definiție primară a fost oferită de către Mary Follet, una dintre principalii membri fondatori ai managementului clasic (mecanicist), care vedea managementul drept „arta de a înfăptui ceva împreună cu alți oameni”.

Ulterior, acestei semnificații epistemologice i s-au adăugat diverse semnificații și nuanțări conceptuale, menite să surprindă specificul și implicațiile managementului ca activitate de conducere. Astfel, conceptul de „management” s-a îmbogățit semnificativ și s-a afirmat ca unul evolutiv, cu „sferă reală” complexă, cu o intensiune și extensiune accentuat dinamice.

În mod generic, managementul poate fi privit:

- a) ca **știință integrată** a conducerii unei instituții, a unei întreprinderi, a bisericii, armatei, statului;
- b) ca **metaștiință**, respectiv ca o combinație echilibrată de știință și artă, configurată ca o teorie sintetizatoare și unificatoare a unor:
 - achiziții științifice ale unor științe particulare;
 - achiziții, constatări și concluzii provenite din practică, din experiența managerială/de conducere.
- c) ca **transdisciplină**, respectiv ca disciplină de graniță, aflată la intersecția mai multor discipline științifice (ergonomia, axiologia, filosofia, logica ș.a.).

Managementul educațional reprezintă o disciplină pedagogică cu caracter științific, respectiv o transdisciplină, care își alcătuiește corpusul de paradigme, teorii, modele, strategii, algoritmi etc., prin integrarea achizițiilor mai multor științe particulare: axiologia, ergonomia, sociologia, antropologia, psihologia, filosofia, logica, biologia. În calitatea sa de știință pedagogică interdisciplinară, managementul educațional este definit și caracterizat în modalități operaționale și nuanțate, funcție de particularitățile realității educaționale la nivelul căreia acționează, respectiv macro-, mezo- sau micronivelul educațional. La fel ca și celelalte discipline pedagogice, managementul educațional are caracter dual – teoretic-conceptual, dar și practic-aplicativ, el deținând concomitent statut de știință integrată descriptivă, teorie normativă și realizare practică.

Capitolul III

Proiectarea, implementarea și evaluarea curriculumului – demersuri manageriale majore

III.1. NECESITATEA ABORDĂRII INTERDEPENDENTE A PROIECTĂRII, IMPLEMENTĂRII ȘI EVALUĂRII CURRICULUMULUI. ETAPELE PROCESULUI CURRICULAR

Construcțiile curriculare și rezultatele acestora reprezintă demersuri continue, sistematice, etapizate flexibil; produsele curriculare rezultate nu sunt niciodată finite, chiar dacă le denumim „finale” la un moment dat. Întreprinse în vedere obținerii de produse curriculare, care nu sunt finite, ci, dimpotrivă, pot fi ameliorate în mod continuu, întrucât realitatea curriculară este una complexă, flexibilă și dinamică. „... atributele unui curriculum pot fi cele de *ordonat, sistematic, amplu* (dar și *focalizat*), *eșalonat* (dar și *secvențial*) și mai ales, *flexibil, repliabil*, mereu *reconfigurabil*, dar niciodată: *deplin, finit, ireproșabil*. Un curriculum în toată amploarea și complexitatea lui înseamnă *concepere, proiectare, planificare, punere în aplicare* (parcurgere, *derulare efectivă*), *evaluare*, urmată de *recuperare și valorizare*, pentru ca ulterior, această destul de lungă secvență factual-curriculară, cu mai multe faze, să se reia ca atare pe alt nivel de perfecționare curriculară.” (D. Ungureanu, 1999 b, p. 237)

Așadar, din perspectivă procesuală, elaborarea unui curriculum presupune existența în interdependență permanentă, integrarea, a **trei procese concepute unitar: proiectarea, implementarea și evaluarea**. În proiectul de curriculum, intențiile sunt unificate cu acțiunea, acțiunea cu evaluarea, iar evaluarea cu reglarea. Aceste legături reciproce, precum și revizuirea lor periodică, respectiv revizuirea periodică a curriculumului este esențială în demersul curricular și întărește ideea potrivit căreia, curriculumul trebuie conceput în termeni de proces ameliorat în permanență (și nu doar de produs). De fapt: „Elaborarea curriculumului este un proces continuu; ea implică atât perioade de schimbare fundamentală, cât și perioade de relativă stabilitate. Acestea din urmă sunt necesare implementării și realizării efectelor preconizate să se producă la nivelul elevilor, efecte proiectate în perioada de construcție a noilor curricula și evaluate pe parcursul și după implementarea lor” (S. Panțuru, M. Voinea, R.M. Niculescu, C. Honcz, 2008, p. 178).

Construcția „structurii de rezistență” a curriculumului se poate baza pe trei piloni:

- centrarea pe competențe;
- centrarea pe elev;
- asigurarea calității (D. Potolea, 2002, D. Potolea (coord.), 2011).

CUPRINS

CAPITOLUL I

Teoria curriculumului – statut epistemologic și preocupările	9
I.1. Curriculum în rețele conceptuale și în aplicații	9
I.1.1. Curriculumul – concept evolutiv și integrator	9
I.1.2. Tendințe și orientări în conceptualizarea curriculumului	10
I.1.3. Tipuri de curriculum și relevanța lor în educația contemporană	12
I.1.4. Pedagogia curriculumului: constante conceptuale și aplicații variabile	14
I.2. Teoria curriculumului: statut epistemologic, direcții de cercetare și acțiune.....	18

CAPITOLUL II

Managementul curriculumului – provocări în pedagogia contemporană	23
II.1. Paradigma modernă a managementului educațional	23
II.2. Managementul curriculumului – componentă a managementului educațional	32
II.3. Dimensiunile majore ale managementului curriculumului.....	37
II.4. Niveluri ierarhice în managementul curricular.....	38
II.4.1. Finalități generice în managementul curricular strategic	42
II.4.2. Finalități generice în managementul curricular tactic	43
II.4.3. Finalități generice în managementul curricular operativ.....	44
II.5. Abordarea managerială sistemică.....	47
II.5.1. Definiția și relevanța abordării manageriale sistemice.....	47
II.5.2. Principii generale ale abordării manageriale sistemice	49
II.5.3. Repere operaționale în abordarea managerială sistemică.....	50
II.6. Criterii generale de legitimizare a deciziilor în managementul curricular	51
II.7. Cercetarea curriculară – o resursă strategică în educație.....	52
II.7.1. Cercetarea curriculară – componentă strategică a cercetării educaționale.....	52
II.7.2. Elemente relevante pentru epistemologia cercetării curriculare	54
II.7.3. Câteva recomandări pentru organizarea și derularea cercetărilor curriculare la micronivel educațional.....	58
II.8. Consilierea curriculară – un nou domeniu profesional.....	59
II.8.1. Necesitatea înființării specializării academice de consilier curricular – contextualizare internațională.....	59
II.8.2. Responsabilitățile și competențele profesionale ale consilierului curricular.....	59

CAPITOLUL III

Proiectarea, implementarea și evaluarea curriculumului – demersuri manageriale majore	65
III.1. Necesitatea abordării interdependente a proiectării, implementării și evaluării curriculumului. Etapele procesului curricular	65

III.2. Repere strategice de elaborare și implementare a curriculumului.....	71
III.3. Proiectarea curriculară – esență și direcții de acțiune	75
III.3.1. Caracteristicile proiectării curriculare.....	75
III.3.2. Nivelurile proiectării curriculare.....	80
III.3.3. Statutul conținuturilor în proiectarea curriculară.....	83
III.3.4. Modelul de proiectare curriculară centrat pe competențe – argumente din perspective multiple.....	84
III.3.5. Interogații la care se răspunde prin proiectarea curriculară	89
III.3.5.1. Interogații legate de dimensiunile structurală și funcțională ale curriculumului	89
III.3.5.2. Interogații legate de dimensiunea acțională a curriculumului	91
III.3.6. Activități și operații în managementul curricular	92
III.3.7. Responsabilități în proiectarea curriculară.....	121
III.4. Implementarea curriculumului. Organizarea situațiilor de învățare eficientă	123
III.4.1. Situația de învățare – element central în construcția curriculară	123
III.4.2. Experiențe de învățare și formare. Corelarea lor cu situațiile de învățare	128
III.4.3. Repere în construirea situațiilor de învățare	129
III.5. Evaluarea curriculumului	132
III.5.1. Esență, etape și funcții specifice	132
III.5.2. Criterii generale în evaluarea unui curriculum	135

CAPITOLUL IV

Managementul curriculumului la decizia școlii (CDS)

și al curriculumului în dezvoltare locală (CDL)	141
IV.1. Descentralizarea parțială a curriculumului românesc – rezultat strategic al reformei curriculare	141
IV.2. Curriculumul la decizia școlii – mesaj de descentralizare curriculară autentică – între reușită și eșec.....	142
IV.3. Ipostaze ale curriculumului la decizia școlii în învățământul preuniversitar obligatoriu și post-obligatoriu	144
IV.4. Tipuri de curriculum la decizia școlii	146
IV.4.1. Tipuri de curriculum la decizia școlii în învățământul obligatoriu.....	146
IV.4.2. Tipuri de curriculum la decizia școlii în învățământul liceal.....	148
IV.5. Disfuncții induse în practică de curriculumul la decizia școlii	149
IV.6. Recomandări de politică educațională în domeniul curriculumului la decizia școlii	150
IV.7. Managementul curriculumului în dezvoltare locală.....	151

CAPITOLUL V

Managementul conținuturilor – activitate

relevantă în managementul curricular	155
V.1. Conținuturile curriculare ca prim reper în managementul curriculumului	155
V.2. Cunoaștere și conținuturi. Tipologii curriculare.....	157
V.3. Managementul cunoașterii școlare	167
V.3.1. Caracteristicile cunoașterii școlare.....	167
V.3.2. Caracteristicile conținuturilor curriculare	172
V.3.3. Alternative de organizare a conținuturilor curriculare	173
V.3.4. Operații asupra conținuturilor curriculare.....	177
V.3.5. Transpoziția didactică	178
V.3.6. Introducerea și asimilarea conceptelor.....	183
V.3.7. Dificultăți și erori în asimilarea conținuturilor curriculare	206
V.4. Competențele profesorilor din perspectiva managementului conținuturilor	215

CAPITOLUL VI

Produsele curriculare și valorificarea acestora în sistemul educațional | | | |--|-----| | 223 | | | VI.1. Produsele curriculare – definire și taxonomie..... | 223 | | VI.2. Produsele curriculare principale..... | 224 | | VI.2.1. Planurile-cadru de învățământ | 224 | | VI.2.1.1. Definiție și caracterizare | 224 | | VI.2.1.2. Principii de generare a planurilor-cadru de învățământ | 226 | | VI.2.2. Programele școlare | 229 | | VI.2.2.1. Programele școlare ale disciplinelor obligatorii..... | 229 | | VI.2.2.2. Programele școlare ale disciplinelor opționale..... | 234 | | VI.2.2.3. Formatul curriculumului în dezvoltare locală | 253 | | VI.2.3. Manualele școlare | 259 | | VI.2.3.1. Manualele școlare alternative | 259 | | VI.2.3.2. Funcțiile manualelor școlare | 260 | | VI.2.3.3. Condiții pentru elaborarea manualelor școlare..... | 261 | | VI.3. Produsele curriculare auxiliare..... | 264 | | VI.4. Produsele curriculare specifice activității de
proiectare didactică la nivel microeducațional | 264 | | VI.4.1. Proiectul curricular al școlii..... | 264 | | VI.4.2. Schema orară | 281 | | VI.4.3. Planificarea calendaristică | 283 | | VI.4.4. Proiectul unității de învățare..... | 304 | | VI.4.5. Proiectul de lecție/activitate didactică | 311 |

CAPITOLUL VII

Tendințe contemporane în managementul curricular	327
VII.1. Abordarea curriculară	327
VII.2. Axarea pe competențe	329
VII.3. Centrarea pe elev/student.....	334
VII.4. Curriculumul constructivist	338
VII.5. Îmbinarea tipurilor de curriculum (formal, nonformal și informal)	342
VII.6. Centrarea pe necesitățile pieței muncii	344
VII.7. Proiectarea curriculară	348
VII.8. Integrarea curriculară.....	350
VII.9. Instruirea interactivă	353
VII.10. Instruirea diferențiată.....	358
VII.11. Învățarea cooperantă.....	363
VII.12. Instruirea asistată de calculator.....	366
BIBLIOGRAFIE	371